

Bu derste, öğrencilerin seçmiş oldukları etnografi örnekleri alan araştırması nitelikleri açısından değerlendirilmektedir. Bu çerçevede hazırlanmış bir sunum örneği aşağıda yer almaktadır.

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ
HALKBİLİM BÖLÜMÜ**

Kitap Araştırma Raporu

Kitabın Adı: ŞAM'DA RAKS (öyküler)

Kitabın Yazarı: Nancy LİNDİSFARNE

Türkçe Çevirisi: H. Aşlı KÖKSAL

Basım Bilgileri: İmge Yayınları, Ankara, 1.Basım 2002

Ankara, Haziran 2020

ŞAM'DA RAKS (ÖYKÜ)

YAZARI: NANCY LINDİSFARNE

KONU VE İÇERİK

Şam'da Raks adlı kitap, İngiliz Antropolog Nancy Lindisfarne'nin Şam'da gerçekleştirdiği etnografik araştırmaya dayanmaktadır. Kitap dokuz öyküden oluşmaktadır. Kitap Ortadoğu kültürlerine dair etnografik temsiller sunmaktadır. Sosyokültürel antropolog olan Nancy Lindisfarne Londra Üniversitesi'nde Arap Antropolojisi bölümünde öğretim üyeliği görevinde de bulunmuştur. Akademik çalışmalarını daha çok Ortadoğu kültürü üzerine yoğunlaştıran Lindisfarne İran, Afganistan, Türkiye ve Suriye'de etnografik çalışmalar yapmıştır. Ortadoğu'da cinsiyet, evlilik ve İslam üzerine alan araştırmaları ve bu yönde birçok makalesi de bulunmaktadır.

Nancy Lindisfarne'nin 1989-1990 yıllarında on bir aylık etnografik alan araştırmasına dayanan Şam'da Raks'ın öyküleri sade yalın bir dil ile yazılmış günlük hayatın içinden konuları barındırmaktadır. Lindisfarne araştırma konusu olarak Şam'da şehir hayatında aile ve evlilik üzerine yaptığı bu çalışmada hikayelerde ortak tema olarak neopatriarkal değerleri belirlemiştir. Kitaptaki dokuz öykünün satırlarında günlük hayat içinden farklı konulara yer verilmiştir. Nitel yolla yapılan bilimsel araştırmanın sonucunda öykülerin tamamına birden bakıldığında, Şam'daki sosyal yapı mikro ve makro bağlarıyla ele alınmış bütüncül bir bakış açısıyla aile ve evlilik konuları araştırılmıştır.

Öykülerin kısaca özeti şöyledir:

Kaplumbağa: Bu öyküde Şam'daki orta gelirli bir ailenin günlük yaşamı ve aile içi ilişkiler konu edilmektedir. Üç çocuk annesi Ommo Kasım'ın yakın komşusu ile olan arkadaşlığında küçük sıkışmış dar hayatlarında kendilerine nefes alma imkanları yaratmaları anlatılmaktadır. Aile içindeki toplumsal cinsiyet rolleri, ev içi emek, ailede kadının nasıl bir konumu olduğu, geleneksel aile yapısında gelinin eşinin ailesiyle birlikte oturması ele alınmaktadır. Kenti egemenliği altına alan öfke ve kırgınlık toplumsal yapının en küçük birimi olan ailedeki ilişkilerde de görülmektedir. Ommo Kasım'a çocuklarının ve eşinin ev işleri konusunda eleştiri ve kırgınlık göstermeleri ataerkil aile yapısında normal karşılanmaktadır. Toplumun

her kesimindeki öfke ve kızgınlık Ruth Benedict'in ‘her kültürün ayrı bir kişilik tipine neden olduğunu belirttiği kültür kişilik kuramını da akla getirmektedir.

Gerçek Aşk: İki kardeşin hayatından bir kesite yer verilen hikayede, Ahmet Londra’ da eğitim almış ve orada yaşamaktadır. Seher kardeşi Ahmet’i evlendirmek için kendini adamıştır. Kardeşine her fırsatta görücü usulüyle, Şamlı kız beğenip tanıştırmaktadır. Sonunda Ahmet kardeşinin tanıştırdığı bir kızla evlenmeye razı olur. Modernlik ve gelenek arasındaki hayatlar ve aile denetimi altında yapılan evlilikler anlatılmaktadır.

Deniz Anası: Öyküde otuz üç yaşında evlenmemiş Leyla’nın yaşantısına yer verilmektedir. İnsanların sert acımasız önyargıları, dedikodular, toplumun evli ve bekar kadına bakış açısı, aile içinde annesinin kızının evlenememesinden dolayı kınama hoşnutsuzluk ve hayal kırıklığı duyması, toplumun beklentileri, öğretilmiş cinsellik ve Leyla’nın bunların hepsini içselleştirmesi anlatılmaktadır.

Taze Kaysılar: Taksi şoförü Kasım’la müşterisi arasında geçenlerin konu alındığı öyküdür. Toplumsal denetimi ve bütün şehri gözetimi altında tutan Esad’ın iki portresi Kasım’ın taksideki güneşliğinde bütün şehri gözetim altında tutan gözlerle bakmaktadır. Kasım her şeye kızan öfke dolu biridir. Taksisine binen yolcuya ön yargılarla yaklaşmakta ve sorular sormaktadır. Yolcunun düşünce suçu işlemiş hapisneden yeni çıkmış bir öğretmen olduğunu öğrenir. Önyargıyla başlanan yolculuğun nasıl bittiği öyküde yer almaktadır.

Yabancı: Biri modern hayatı diğeri gelenekselliği savunan iki kardeşe yer verilen bu öyküde iki kardeşin çatışmaları yer almaktadır. Muhafazakarlığı savunan kardeşinin arkadaşlarının olduğu toplantıya diğerkardeşin Arap kadınlarının haklarını savunan bir yazarı getirme isteğinin kadınlar arasında nasıl tepki aldığı, kuşkulu, tehlikeli ve kızgınlıkla karşılandığı anlatılmaktadır. Egemen oluşumların ve kurumsal otoriteye meydan okuyan seslerin nasıl endişe ve korku yarattığı öyküde betimlenmektedir.

Kutu(1959): Bu öykü küçük kız ve büyükannesi arasında evlilik ve anılar üzerine geçen konuşmalardan oluşmuştur. Geçmişten günümüze evliliğe bakışın ele alındığı öyküde modern bir Şamlı ailede olsa küçük yaşta bir kızın yaşça büyük biriyle evlilik yapması üstelik kuma olarak gitmesi doğal karşılanmaktadır. Yaşlı kadın düğündeki çeyiz için babasının onuru olduğunu dile getirmekte, evlenirken her geline cenaze sandığının verildiğini içinde de kefeninin olduğunu söylemektedir. Kuma olarak evlenip sonrada genç yaşta dul kalmasıyla,

ataerkil toplumda ona verilen toplumsal cinsiyet rolüyle ömrü boyunca üzerinden o kefeni çıkartmamıştır.

Sevimli Oyunlar: Kadın ve erkek iki iş arkadaşın diyaloglarına yer verilen bu öyküde kadının modern, erkeğin geleneksel ataerkil aile yapısından gelmesi dünyaya bakışları, kadın ve erkeklik kavramları üzerine konuşmaları, karısına hiç benzemeyen kadının feminizmle ilgili söylemleri, sosyal ve cinsel değerleri cesurca ortaya koyması, arkadaşının bundan etkilenip endişe, hayranlık arası duygular beslemesi ve Barbie bebeği üzerinden kadın bedeninin seks objesi olarak görülmesi ele alınmaktadır.

Sırtlanın Pisliği: Bu öyküde aile içinde baba ve iki oğlu arasındaki ataerkil bir ailede güç dengelerinin nasıl olduğu anlatılmaktadır. Seksen yaşındaki babanın hala iki oğlunun üzerindeki baskısı, oğlunun eş seçiminde söz hakkının olmaması, ailenin onayladığı biriyle evlilik yapma zorunluluğu, aile içindeki eşitsizlik konu edilmektedir.

Ghalia'nın Düğünü: Bu öyküde Ghalia ve Sami'nin bir geçiş ritüeli olan düğünleri anlatılmaktadır. Evlilik ve kadın erkek arasındaki ilişkinin önemli yer tuttuğu bir kültürde evlilik törenleri de insanların hayatında merkezi bir rol oynamaktadır. Araştırmacının lüks bir otelde gözlemlediği bu düğün toplumun alt tabakalarına inildiğinde aynı uygulamaların amaçların aktörleri değişerek bağlamından kopmadan uygulandığını düşündürmektedir. Siyasi ve ekonomik evlenecek gençlerin görkemli savurganlık yapılan lüks düğünleri istememekte ancak ailelerin varlıklı sınıfta saygınlıklarını güçlendirmekte çocuklarının düğünlerini kullanmaları bunun bir yolu olmaktadır.

ALAN ARAŞTIRMASINDA YÖNTEM VE TEKNİK

Antropolog Nancy Lindisfarne Şam'da Raks adlı kitabın sonunda ‘‘Son Sözler: Korsan Çoraplar’’ başlığı altındaki bölümde kitabın içeriğine yer vermektedir. Bu bölüm kavramsal çerçevenin oluşturulmasında öykülerin incelenmesinde kitabı okuyanlara rehberlik etmektedir. Araştırmacı bu bölümü özdüşünsel bir dille kaleme almıştır.

Antropolog Lindesfarne'nin Şam'da yaptığı bu çalışma nitel bir çalışma türü olan etnografik alan araştırması yöntemiyle yapılmıştır. Araştırmacı 1988 yılında bir kent ortamında aile ve evlilik üzerine çalışmaya başlama düşüncesiyle ailesiyle Şam'a gitmiş iki haftalık ön araştırmayla durumu değerlendirip Şam'da katılımcı gözlem yoluyla alan çalışmasını

sürdürebileceği kararını vermiştir. Alan araştırması Ağustos 1990 yılına kadar toplam on bir ay sürmüştür. Şam'da Raks'ın öyküleri de araştırmacı Şam'da bulunduğu 1989 ve 1990 yıllarında hazırlamıştır. Yazar alan çalışmasında, çoklu toplumsal kurumları işaret ederek, toplumsal cinsiyet edinim sürecini, devletleşme fikrini ve daha kapsamlı siyasal ekonomik seçimleri anlamaya, farklı ve eşitsiz kişisel deneyimlerin nasıl meydana geldiğini sorgulamaya çalıştığını belirtmektedir. Araştırmacı, Şam'da Raks'taki öykülerin ana temasını Hisham Sharabi'nin Ortadoğu için geliştirdiği modernlik ve geleneğin birlikte harmanlandığı neopatriarkal değerler diye nitelendirdiği kavramlarla ilgili olduğunu söylemektedir. Neopatriarkal sistemlerin karakteristiğini de ataerkillik, cinsiyet karşıtlığı karşı cins üzerine yapılan vurgu ve kadınların denetim altında tutmakla ilgili olduğunu özetle söylemektedir. Öykülerde ele aldığı temaların ortak konusunu da Neopatriarkal değerler olduğunu belirtmektedir. Çağdaş Suriye toplumunda, aile evlilik üzerine yapılan araştırmanın, feminist antropoloji kuramı çerçevesinde ele alındığı görülmektedir.

Araştırmacı Şam'da alan çalışmasına başlamadan önce Ortadoğu toplumlarında, cinsiyet, evlilik ve evlilik törenleri hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmektedir ve şehirde yaşayan Ortadoğu halkının yaşamı hakkında antropolojik araştırmanın oldukça az olmasından dolayı bu konuları çalışmaya karar verdiğini belirtmektedir. Araştırmacı Ortadoğu ile ilgili çalışmalarından dolayı kültürü anlamak için Arapça öğrenmiştir. Lindisfarne'nin Şam'daki araştırması ekonomik olarak Birleşik Krallık Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Konseyi tarafından desteklenmiştir. Araştırmaya hazırlık aşamasında ve sonrasında çalışacağı kültür hakkında en çok yararlandığı kaynaklarını dipnotta belirtmiş ayrıca kitabın sonunda kaynakça yayımlamıştır.

Lindisfarne'nin Şam'daki çalışmasının ilk günlerinde yoğun biçimde önceden tanıdığı arkadaşı Hazar kılavuz kişi olmuştur. Şam hakkında önceden sahip olduğu ve halen süregelen izlenimlerin güçlenmesinde, cinsiyet ve devlet arasındaki ilişkiye yönelik açıklamaları Şam'daki insan tipinin adalet ve hakaret anlayışı hakkında bilgileri Hazar'dan öğrenmiş, Şam'da Raksın öykülerinin ortak teması da bunlar olmuştur. Saha çalışmasında kesin değişmez bir planın olmadığı da görülmektedir: Kılavuz kişilerden olan Belkıs'ın Şam evlilik adetlerini çalışmak için en uygun yerin lüks oteldeki kabul törenini izlemesi önerisinde bulunmasıyla sıradan halk üzerine yapmayı düşündüğü çalışmayı bırakıp, antropolojik terimlerle böylesine savurgan düğünleri ve Şam'ın elit ailelerini çalışma şansına karşı koyamadığı bir ilgiye dönüşüp çalışmasını bu yönde sürdürdüğünü söylemektedir. Sonrasında Şam'daki beş yıldızlı

otellerin sahne amirleriyle tanışıp çalışmanın giriş kısmını bu amirlerle yürütmüştür. Kaynak kişilerin evlerine ziyaret ve bazı üst düzeyde görevli olanların düğünlerine gitmiştir. Alan çalışmasının sonlarıyla birlikte bazı düğünlere otelin konuğu ya da sponsorların konuğu, bazılarına arkadaş grubu veya özel gazeteci olarak katılıp veri toplamıştır.

Nancy Lindisfarne alan araştırmasında katılarak gözlem ve görüşmelerini, toplumun aktif bir üyesi olarak üç farklı biçime ayırmış olduğu insanlar üzerine odaklanıp yürütmüştür. Bir süre sonra bunların birbirinin içine geçen kesişen gruplar haline gelmeye başladıklarını gözlemlemiştir. Bu üç grubun ortak özelliği iyi eğitim almış olmalarıdır. İlk grup orta yaşlıların bulunduğu oldukça muhafazakar olan gruptur. Babaerkillik üzerine kurulmuş bir düzen onların günlük yaşamlarının eş, anne, akraba, kadın, komşu, arkadaş olarak diğerleriyle ilişkilerinin parametresini belirlemektedir. İkinci gruptaki kaynak kişiler ilk gruptaki kişilerin oğulları ve kızları olmuştur. Araştırmacı marjinal genç kızlar ve erkekler olarak tanımladığı grubu batılı değerle ailelerinin denetimli daha hesaplanmış beklentileri arasında sıkışmış olarak betimlemektedir. Araştırmacı alan çalışması boyunca bu grubun evlilik seminerlerine öğretmen olarak katılıp, ilişkilerinin öğrenci öğretmen ilişkisi biçiminde oluştuğunu belirtmektedir. Evlilik seminerinin ana fonksiyonunu kızlı erkekli karma bir ortamda, erkek önyargılarını ve cinsellik konularını tartışmaya açmak olduğunu belirtmektedir. Araştırmacı en çok vakit geçirdiği üçüncü grubu en kolay anlaşabildiği grup olarak belirtmektedir. Bunlar devleti eleştiren, devlet tarafından etkilenmemiş entelektüel yapının üyesi olanlardır. Araştırmacı üç grupta bulunan kişilerin, “ötekileri” belli belirsiz tanımlayabildiklerini söylemektedir; Bazen öteki olan uluslararası ortaklıkların üyesi olan Suriyeliler ve diğer Araplar gibi, rejimin iç halkasının üyeleriyle yakın işbirliğinde bulunan zenginlerin büyük kısmını içermekteydi. Bazen bu öteki olanlar iş alanlarında çalışanlar ya da antropologlar gibi araştırma yapanları kapsayabiliyordu. Nancy Lindisfarne’ nin araştırmasına başladığı ilk günlerde arkadaşı ve kılavuz kişi olan Hazar’ın doktor olan kardeşi geleneksel bir hikaye anlatmıştır. Bu hikaye Lindisfarne’nin Şam’da yapacağı çalışma da doğu ya da batı hakkındaki varsayımları için uyarıcı bir hikaye niteliği taşımaktadır.

Araştırmacı Şam’da gerçekleştirmiş olduğu antropolojik araştırmayı yazmayı yeğleyeceği birçok yolun olduğunu araştırmanın başlarında en son seçenek görünenin ise öykü biçimi olduğunu söylemektedir. Şam’da Raksı kısa öyküler olarak yazma güdüsünün nedenlerinin karışık olduğunu söylemektedir. Kısmen, saf akademik bir çevreden öte daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmak istediği için olduğunu bunun sebebini de Ortadoğu üzerine çalışan bilim

adamlarının, Körfez savaşı (1990) boyunca süren ve sonrasında devam eden sessizliklerine ve bu yüzde kendine karşı duyduğu bir tiksinti olarak göstermektedir. Lindisfarne edebi bir dille yazmış olduğu etnografik metnin böyle yazmasının diğer sebeplerini de Batılı bir antropolog olarak uzak bir kültürü egzotik gösterme kaygısından ve Şam'daki alan çalışmasında öğrendiklerini yazmanın başka bir yolunu bulamazsa, oryantalizm tuzağına düşme endişesiyle bu yazım yolunu tercih ettiğini söylemektedir.

ŞAM'DA RAKSTA ETNOGRAFİK BULGULAR VE YORUM

Nancy Lindisfarne'nin 1989 yılında Şam'da yaptığı etnografik alan araştırmasına dayanan içinde dokuz öykü bulunan Şam'da Raks adlı kitap Ortadoğu halkı ve kültürleri üzerine etnografik temsiller sunması ve literatüre böyle bir çalışmayı kazandırması bakımından önemlidir. Günümüz koşullarında yıllardır iç savaş içinde olan Suriye'nin durumunu da göz önünde bulundurduğumuzda bu çalışmanın önemi daha iyi kavranmaktadır.

Lindisfarne Şam'da yaptığı alan araştırmasını etnografik yazını edebi dille yazdığı öykülerden oluşmaktadır. Antropolojinin, bilim/sanat olduğuna dair ikili zıtlık oluşturan paradigmayı akla getirmektedir. Franz Boas'tan beri süre gelen "Antropolojinin konusuna ilişkin yasalar keşfetmeye yönelik bir bilim mi yoksa yasaların yer almayacağı ancak yorumlanabileceği edebiyata yakın bir alan mı olduğu tartışması günümüzde postmodern antropoloji ile sanat ve edebiyata doğru kaymaktadır."(Özbudun vd. 2016, s.23) antropoloğun tercihi olarak bakılabilecek bu durum çalıştığı kültüre, konuya, bulunduğu şartlara göre değişebilmekte ya da bu zıtlıklar, etnografik araştırma ve metin yazımında harmanlanabilmektedir.

Şam'da Raks kitabında yer alan dokuz öykü, etnografik alan araştırmasına dayanarak oluşturulmuş, insanların gündelik hayatından kesitlere, yer verilen sade ve yalın bir dille kaleme alınmıştır. Lindisfarne'nin de belirttiği gibi kitap, hem akademik çevrelere hem de sıradan okuyucu kitlesine hitap etmektedir. Öykülerden anlam çıkarmak okuyucunun yorum bilgisine dayanmaktadır. Öykülere kuramsal açıdan bakıldığında feminist antropolojinin temelini oluşturan toplumsal cinsiyet rolleri, buna ilişkin eşitsizlikler ve eril merkezilik başlıkları görülmektedir. Öykülerde kültürel olarak belirlenen toplumsal cinsiyet rollerini,

Türkiye'nin toplumsal yapısı açısından değerlendirdiğimizde gündelik hayatta her zaman karşılaşabileceğimiz durumlar olduğunu görmekteyiz. Bunun nedeni Suriye ile coğrafi ve kültürel olarak yakınlığımızdan kaynaklanmaktadır. Şam'da Raks öyküleri sadece Suriye toplumunun kültürel yapısını değil bütün Arap ve Ortadoğu'nun kültürel yapısını yansıtmaktadır. Lindisfarne'nin belirttiği gibi bu tür yapılanmaları Hisham Sharabi'nin Arap ve Ortadoğu'nun günümüz toplumsal yapısını anlatan, neopatriarkal kavramı tanımlamaktadır. "Sharabi Arap toplumunun son yüzyılda geleneksel patriarkal yapılarının (ataerkil yapı) yok olmaktan veya doğru bir şekilde modernize edilmekten çok uzakta olduğunu, aksine ataerkil yapının güçlendirilip ve modernize edilip korunarak neopatriarkal bir hale geldiğini savunmuştur"(Sharabi, 1988: 4 ; Kars, 2019,s.20).

Ortadoğu toplumundaki neopatriarkal toplumsal yapının özelliklerine bakıldığında İslami yapının olduğu, toplumlara denetim altında tutmak cinsiyet eşitsizliği, ataerkillik, iktidarın aileye yaptığı vurgu dikkat çekmektedir. Micheal Foucault'nun ifadesiyle iktidarın ve toplumsal yapının söylemleriyle, hayatımızın her alanına kılcal damarlar gibi sirayet ettiği benzetmesi bu durumu açıklamaktadır. Mevcut iktidarında söylemleri ve uygulamaları ile bir araç olarak neopatriarkal değerler toplumsal denetimin sürdürülmesini ve iktidarını güçlendirmesini sağlamaktadır. Burada iktidar kendi sürekliliği için geleneksel olan aileye ve yaşama vurgu yapmaktadır. Bu söylemlerin ve toplumsal yapıların, değişik ülkelerde başka formlarını da görmekteyiz. Örneğin Türkiye'de Cumhuriyetin kurulma aşamalarında modern bir ülke yaratma sürecinde, geleneğin dışlandığı bir söylem oluşturulmuştur.

Nancy Lindisfarne'nin Londra'da öğrencilik yıllarında Suriyeli olan arkadaşının sık sık "tatil için Şam'a gel ve boğum boğum olmuş köklerimi gör" demesi alan araştırmasının nasıl bir coğrafyada gerçekleştiğini anlatmaktadır. Araştırmacı Şamlılar üzerinde, aile ve evlilik temelli bir çalışmayı etnografik doğruluk içerisinde yazamayacağını da belirtmektedir. Ötekini anlamak ve yorumlamanın zorluğu antropolojik çalışmaya yansımaktadır. Lindisfarne'nin Şam'da Raks kitabında belirttiği gibi, Antropoloji disiplininin 1970' lere kadar beyaz ve batılı erkek olanlara hizmet etmesi, sömürgecilik ve emperyalizmle olan sıkı bağlarının tartışılması "Edward Said'in Batı'nın sömürüyü sürdürmek üzere bir doğu imgesi (Oryantalizm) yarattığını ve kendini tanımlamak üzere "Şark'a gereksinim duyduğu fakat daha sonra Postmodern antropolojik söylemlerle Ortadoğu antropolojisinin sorgulanmaya ve akademik tartışmaları başlattığı belirtilmektedir" (Özbudun vd. 2016. sayfa 416). Lindisfarne'nin de Batı kökenli bir antropolog olmasından dolayı, Şam'da yaptığı çalışmanın başından itibaren

kendisine önyargı ve öteki olarak yaklaşıldığı görülmektedir ve alan araştırması sürecinde üstü kapalı uyarılarda almıştır. Etnografik yazında da en büyük endişelerinden birinin oryantalizm tuzağına düşmek olarak belirtmektedir.

ŞAM'DA RAKSTA ETNOGRAFİK ALAN ARAŞTIRMASI SÜRECİNDE ETİK

Şam'da Raks kitabında ‘‘son Sözler: Korsan Çoraplar’’ bölümünde Lindisfarne, Şam'da yaptığı etnografik alan araştırmasının her aşamasını, alandaki araştırma deneyimlerini, kaygılarını, korkularını, karşılaştığı sorunları çalışmanın hangi koşullarda yapıldığını özdeşünümsel bir dil ile kaleme almıştır. Etnografik alan araştırması, nitel yolla yapılan bilimsel bir çalışmadır. Sahadan, günlük hayatın içinden toplanan veriler kuramsal çerçeve içinde analiz edilerek çalışmanın ürünü olarak etnografik metin yazılmaktadır. Etnografik alan araştırmasının olmazsa olmazlarından biride kültürel göreceliktir araştırılan halkın kültürünü, geleneklerini kendi bağlamı içinde değerlendirmektir. Ötekini anlamak yorumlamak kültürel benmerkezcilikten kaçınmayı gerektirmektedir. Bilimsel bir çalışmanın oluşturulması hem etik hem de emik bakmayı sağlayabilen interaktif yani gruptan doğrudan etkileşimin olduğu öznelarası diyalojik etnografi ile mümkün olmaktadır. Postmodern antropolojik yaklaşıma göre bilgi antropolog ve çalışılan topluluk arasındaki etkileşimden var olmaktadır. Bu süreç içinde antropoloğun yabancı bir kültürün içinde yani ötekinin hayatını betimlerken kendi kültürüne yabancı olan davranış ve örüntülerin içine girmektedir. İngiliz antropolog Nancy Lindisfarne’ de Şam'da yaptığı alan araştırmasında kendi kültürüne ters gelen farklılıklara davranışları ve yaşadıklarına etik kurallar çerçevesinde kitapta yer vermiştir. Örneğin, görüşmelerinde kendisini püriten bir tüketici olarak tanımlayıp, kişilerin lüks harcama, maddi konforları ters gelmektedir. Kaynak kişilerin, diğer insanların çocuklarının başarıları ya da başarısızlıkları hakkındaki yargılarının, toplumsal değer göstergesi olduğunu söylemeleriyle, sabrının tükenmişliğinden söz etmektedir. Araştırdığı topluluğun ona nasıl baktığına da Lindisfarne şu örnekleri vermektedir; Kadınların kimisinin onu örnek aldığını, bazılarının tehdit ve rakip olarak algıladıklarını, erkeklerin ise batılı olarak onların karılarını değiştirmeye cesaretlendirebileceği kaygısı taşıdıklarını söylemektedir. Bu durumun anlattığı hem araştırmacı hem de, araştırılan grup açısından birbirlerine öteki olmalarından kaynaklanmaktadır.

Etnografik alan araştırmasında çeşitli tekniklerin toplumsal biçimin elverdiği şekilde etik kurallar çerçevesinde kullanılması gerekmektedir. Lindisfarne’de, alan araştırması tekniklerinden olan ses kaydı, fotoğraf makinesi, kamera kullandığına dair bilgi paylaşmamıştır. Bu teknikleri kullandığından söz etmemesi şam’ın muhafazakar bir toplumsal yapıda olmasından dolayı izin verilmediğini akla getirmektedir. Alan çalışmasında bazı isimleri de değiştirerek yazdığını belirtmektedir. Lindisfarne’nin alanda ilişki kurma diyalogu gerçekteşirme sürecinde yine bu nedenle çevresel üyelik ve etkin üyelikle katılım sağlayabildiğini düşündürmektedir.

Lindisfarne saha çalışmasında anlatılan bir hikaye ile dolaylı yoldan küstahlıktan kaçınması ve etnografiyi egemenliği altına almaması için uyarılmıştır. Klasik etnografideki mutlak hakim araştırmacı iken diyolojik etnografide hakimiyetin çalışılan toplulukta olduğu görölmektedir. Araştırmacı kimlik siyasetçiliği hakkında da ‘ben senin adına konuşabilirken, senin söz hakkının olmaması anlamına gelir’ demektedir. Kimlik siyasetçiliği yapan yazarlarında kendilerini kaygan zeminde sağlama aldıklarını belirtmektedir. Lindisfarne, bunu etnografi yazını açasından değerlendirdiğinde, antropoloğun alan çalışmasını kimin bakış açasından anlatacağının tek bir yanıtının olduğunu onunda kendi bakış açasından olduğunu belirtmektedir. Kendi bakış açasının bir tarihi olduğunu, bununuda evden getirdiği politik mizacının sonucu olduğunu söylemektedir. Aynı zamanda evden getirdikleri ve alanda ona meydan okuyan, bozan, değerştiren ve güçlendiren görüşlerinin sentezi olduğunu ve bir anlamda hem politik aktör hem de özne olarak antropoloğun betimleyici ve açaıklayıcı sürecin merkezinde olduğunu ileri sürmektedir. Araştırmacı söyledikleriyle takındığı bilimsel tutumu da göstermektedir.

Lindisfarne, şam’da Raksta ‘kaynak kişiler’ yerine ‘arkadaşlarım’ kelimesini kullanmıştır. Etnografik yazının oluşması sırasında aşamaları arkadaşlarıyla paylaşmış fikirlerini almıştır. Nitel verilerle yapılmış olan bu bilimsel çalışma, Arapça, İngilizce ve Türkçeye çeviri yapılmış ve yayımlanmıştır.

Lindisfarne şam’da Raksı yazmanın iki türlü riski var olduğunu, akademik yazını terk etmeyi başarmış olması yada olmaması ve alan çalışmasının inandırıcı şamlı karakterler ve şam yaşantısı yaratma hakkında yeterli olup olmadığı endişesidir ve umudunun eğer başarılı olursa öyküler yazmak onun ve okurlar arasındaki farklılık iddialarının bozulması ve

ulusal, etnik ve sınıfsal farklılıkların altında yatan ırkçı sınıflandırmalarında yerlerinden oynamasını sağlayabileceğini söylemektedir.

Lindisfarne diğerk bir amacını da bir yazarın sansürlenecek düşüncelerini roman yoluyla dile getirmenin geleneksel bir bilgelik olduğunu akademik yazında da kısa öyküler yazmakla bunu amaçladığını belirtmektedir.

Öğrencinin görüşü: Şam'da Raksı aldığımda önyargıyla (sanat /bilim) okumaya başladım. İlk okuduğumda çok basit hikayeler gibi geldi, eğer bu kitabı ödev olarak hazırlarsam yazabileceğim hiçbir şey olmayacağını düşündüm ancak kitabı her elime aldığımda içinde sakladığı birçok kuramsal ve kavramsal bilgiyi gördüm. Antropoloğun, ötekine karşı ve kendine karşı duyarlılığının sonucunda oluşan etnografik öyküler etik tartışmalara açık kapı bırakmamıştır. Her hikayesi ve araştırmacının son bölümde ele aldığı yöntem ve tekniğe yer verilen bölümdeki her cümle ayrı ele alınıp değerlendirilecek niteliktedir. Bu dönem aldığım Beden Antropolojisi dersi ile sonrasında okuduğum Şam'da Raks kuramsal ve kavramsal olarak bakış açımı geliştirmiş halkbilim çalışmalarında yararlanacağım önemli bir kaynak olmuştur.

KAYNAKÇA

Altuntek, Serpil, N. Şafak, B. Özbudun, S. (2016). Antropoloji Kuramlar Kuramcılar, Ankara: Dipnot Yayınları.

Dide, Tayfur, "Şam'da Raks, ' Fe Dergi 1, sayı 2 (2009), 99, <https://cins.ankara.edu.tr/sam.html>-(7 Haziran 2020)

Kars, Gökçe. (2018).Neopatriarkal Yaklaşım Çerçevesinde Toplumsal Yapılanma Sürecinde Kadın: Ortadoğu ve Türkiye. Yüksek Lisans Tezi, Ankara. <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/5124/10198816.PDF?sequence=1&isAllowed=y> (7 Haziran 2020)

Yıldırım, İskender. (2020). HLK 2019 Alan Araştırması Yöntem ve Teknikleri Ders Notları. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Halkbilim Bölümü.

